

Sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking

Stimulatie, motivatie, toeleiding, opvang en begeleiding in reguliere sportverenigingen

Utrecht, juli 2013

Jeroen de Groot

Beppie van den Bogaerde

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Probleemstelling en onderzoeksvragen	5
3. Werkwijze en verantwoording	8
4. Resultaten	11
4.1 Achtergrondgegevens	
4.2 Uitkomsten op onderwerp	
4.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen	
5. Conclusie	19
6. Aanbevelingen	21
Geraadpleegde bronnen	23
Bijlagen	

Samenvatting

Deze pilotstudie heeft betrekking op de zoektocht naar factoren die van belang zijn in het proces van sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking. Daartoe zijn actoren als ouders, gymleraren, trainers, coaches en bestuurders van sportverenigingen geïnterviewd.

In het algemeen sporten deze jongeren in een reguliere sportvereniging waarbij zij net als de andere teamgenoten worden behandeld. Vaak hebben de gymleraren en trainers een eigen stijl van instrueren en begeleiden waarbij ze oog hebben voor de speciale situatie waarin deze jongeren verkeren. Ze hebben in hun achterhoofd die ene jongere met een auditieve beperking waar ze de aandacht van moeten vangen en vasthouden en checken of hun boodschap is overgekomen. Ze maken in dit verband – soms impliciet – afspraken over gebaren en krijgen meestal hulp van teamgenoten die de jongere bijvoorbeeld kunnen aantikken.

Sportverenigingen staan in de regel open voor jongeren met een auditieve beperking. Bestuurders van deze verenigingen gaan er vanuit dat hun trainers deze jongeren kunnen opvangen. Die trainers en coaches zeggen overigens wel dat het bij meerdere van deze jongeren in één team een stuk lastiger wordt.

Uit de analyse en conclusie zijn enkele tips voor de omgang met deze jongeren tevoorschijn gekomen als ook enkele thema's waarop vervolgonderzoek kan worden verricht.

1. Inleiding

Medio 2012 liet de voorzitter van de KNDSB weten dat hij signalen opving over dove en slechthorende jongeren die steeds meer in reguliere sportverenigingen zouden zijn gaan sporten. Dat was voor mij aanleiding om hierover meer informatie te vergaren. Lector Beppie van den Bogaerde heeft mij hierbij erg gestimuleerd en uiteindelijk een werkplek aangeboden om onder haar begeleiding een explorerend onderzoek te verrichten naar de sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking in zowel reguliere als dovensportverenigingen. De realisatie kon plaatsvinden door een tijdelijke detachering van de auteur bij het Lectoraat Dovenstudies, Kenniscentrum Educatie van de Faculteit Educatie van Hogeschool Utrecht (HU). Bovendien kon hij gebruik maken van een vijftal studenten van de Universiteit Utrecht, die in de laatste fase van hun bachelorstudie Pedagogiek een thesis moesten schrijven. Dit onderzoek is dan ook mede met hun inbreng tot stand gekomen. Vooral in de ontwikkelingsfase is intensief samengewerkt en hebben zij met name de jongeren en hun ouder(s) geïnterviewd. De bevindingen zijn afzonderlijk gepubliceerd als bachelorscriptie (Colenbrander, N., de Beer, R., Janssen, R.B.M., Schuring, J. en Van Blanken, S. Dovensport en reguliere sportparticipatie. Bachelorscriptie Pedagogiek, Universiteit Utrecht, 2013).

De auteur heeft zich - min of meer complementair aan het deel van de studenten - voornamelijk toegelegd op de opvang, begeleiding en training door trainers, coaches en bestuurders van sportverenigingen.

2. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Dove (D) en slechthorende (SH) jongeren krijgen bewegingsonderwijs tot hun 18^e jaar in het speciaal onderwijs. Daarna zijn ze veelal afhankelijk van hun omgeving (ouders, vrienden) of ze dan nog (gaan) sporten en bewegen. Vaak vallen ze in een zwart gat wat dat betreft (van Lindert e.a., 2008).

Natuurlijk zijn er D jongeren die al vanaf hun vroege jeugd op een – meestal categorale - sportvereniging zitten. Daar sporten ze samen met lotgenoten, zoeken elkaar op, stimuleren elkaar, maar lopen ook aan tegen de lage frequentie van het sporten en het geringe prestatieniveau. Terwijl van een deel van deze meest dove jongeren de intrinsieke motivatie hen opzweept naar “de beste te willen zijn”. Dat is vaak het moment dat ze ook kijken naar mogelijkheden bij reguliere sportverenigingen. Dan hangt het af van betrokken trainers of deze sporters met een beperking geleidelijk aan (kunnen) worden opgenomen. Ook dient er een zeker draagvlak in de vereniging te bestaan.

Dove jongeren die graag willen sporten én prestaties willen leveren gaan uiteindelijk naar een reguliere sportvereniging. Er zijn immers weinig dovensportverenigingen die bovendien erg verspreid door het land liggen (KNDSB, 2011), en door het geringe aantal leden is het gewenste niveau vaak niet haalbaar. De directe omgeving van de D of SH jongeren heeft invloed op de keuze voor een reguliere sportvereniging, met name ouders van jongeren en leerkrachten die belang hechten aan goed zijn in sport (Visscher, 2000). Echter, het blijkt dat jongeren met een auditieve beperking minder worden aangemoedigd door hun ouders om zich aan te sluiten bij een reguliere sportvereniging dan horende jongeren (Elling & Claringbould, 2005). Dat verklaart wellicht de geringere sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking.

Anderzijds is bekend dat vroege, positieve ervaringen met sport van belang zijn voor deelname aan sport op latere leeftijd (Van Herwijnen et al., 1991). Tevens blijken negatieve sportieve ervaringen redenen om niet te sporten (Elling & Van den Dool, 2010). Dat zou aanleiding moeten zijn om D en SH jongeren al vroeg met uiteenlopende sporten te laten kennismaken, hetgeen in sommige gevallen in het kader van de bredeschool ontwikkeling reeds gebeurt (zie onder meer Talentontwikkeling Brede school Overvecht, NASB). Overigens vindt in cluster 2 scholen¹ inmiddels het project Special Heroes van de Gehandicaptensport Nederland plaats waarbij verschillende sportverenigingen hun sport introduceren tijdens de gymlessen.

Voor de sociale contacten en de identiteitsvorming worden jongeren veelal lid van een categorale sportvereniging in de buurt en voor de sportprestaties eerder van een reguliere sportvereniging. Tegelijkertijd lid zijn van dergelijke verenigingen komt ook voor.

Volgens de KNDSB is communicatie een wezenlijk, zo niet het belangrijkste onderdeel als het gaat om participatie in de sport: “Feit is dat wij graag willen sporten zonder enige beperking, in onze eigen taal en naar onze beste vermogens, met elkaar in de horende sportwereld, een zogenaamd inclusief sportbeleid” (KNDSB, 2011). In dovensportverenigingen doen ook geregeld horende mensen mee. Dat zijn vaak

¹ Cluster 2 scholen zijn scholen voor speciaal onderwijs aan dove en slechthorende kinderen

familieleden van een van de dove sporters. Zodoende oefenen dovensportverenigingen dus intern met inclusief beleid en passen ook op zichzelf toe wat ze van anderen vragen. Zo bekeken zijn dovensportorganisaties allang proeftuinen van nieuw inclusief sportbeleid (KNDSB, 2011).

In het integratieproces blijft de problematiek van de dynamische balans en de noodzakelijke communicatie bij teamsporten zich doen gelden (Visscher, 2000). Jongeren zetten zich daar uiteindelijk overheen. Als ze meer sporten wordt hun lichamelijke fitheid beter, ze willen zich graag bewijzen.

Maar vooral het draagvlak en gekwalificeerde begeleiding in de sportvereniging zijn noodzakelijke voorwaarden voor een geslaagde missie in dit verband. Het blijkt dat veel sportaanbieders gemotiveerd zijn om mee te werken aan geïntegreerd sporten voor jongeren met een auditieve beperking. Op dit moment beschikt echter slechts 25% van de sportaanbieders over voldoende kennis van doven en slechthorende jongeren (Cevaal, Van Lindert, & Romijn, 2012). Van de sportbonden ervaart 85% knelpunten bij de organisatie van gehandicaptensport. Bij de categorale sportverenigingen zijn het lage ledenaantal en een tekort aan vrijwilligers knelpunten (Notté, et al., 2011). Verwacht wordt dat reguliere sportverenigingen jongeren met een auditieve beperking wel willen laten participeren, maar dat ze op dit moment nog over te weinig kennis, mankracht en begeleiding omtrent sporten met een auditieve beperking beschikken. Dit zou mogelijk demotiverend kunnen werken voor jongeren met een auditieve beperking, waardoor het moeilijk wordt voor sportaanbieders genoeg jongeren te vinden voor een structureel aanbod.

Een geleidelijke integratie door de vorming van een apart g-team binnen de vereniging en van daaruit bekijken hoe individuele spelers kunnen worden ingepast in reguliere teams lijkt de meest aangewezen weg voor inpassing van deze doelgroep. Alle betrokkenen hebben dan tijd om inpassing op een gedegen en verantwoorde manier te realiseren. Voor de individuele sporten zal dat op een andere manier moeten worden geregeld.

Pilotstudie

Het vermoeden dat inpassing in de sportvereniging geleidelijk aan zal verlopen noopt ons te zoeken naar factoren die van belang zijn in dit proces. In die zin is sprake van een exploratief onderzoek. Dit doen we in de vorm van een pilotstudie waarbij we zoveel mogelijk gebruik maken van deskundigen en van actoren in het keuzeprocess van jongeren met een auditieve beperking. Daarvoor willen we ook te rade gaan bij betrokkenen in het opvoedingsproces van kinderen met een auditieve beperking, met name ouders, gymleraren, trainers en coaches.

Wij gaan er vanuit dat jongeren met een auditieve beperking bij voorkeur naar reguliere sportverenigingen gaan om zowel sportieve prestaties te kunnen leveren als voor participatie in de horende wereld.

Wij gaan er tevens vanuit dat reguliere teamsportverenigingen in staat zijn om jongeren met een auditieve beperking een plek te geven in hun vereniging door hen eerst in een apart team te laten gedijen om ze vervolgens in reguliere teams op te nemen.

Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is de motieven voor de keuze van jongeren met een auditieve beperking voor categoriaal dan wel regulier sporten inzichtelijk te maken. Bovendien moeten de condities waaronder een en ander plaatsvindt duidelijk worden, zowel voor de sporters en hun ouders als voor de begeleiding in sportverenigingen.

Dat levert de volgende onderzoeksvragen op voor dit deelproject:

1. Is er een tendens waarneembaar dat jongeren met een auditieve beperking meer gaan sporten in georganiseerd verband?
2. Welke motieven zijn doorslaggevend bij de doelgroep voor de keuze voor categoriaal georganiseerd sporten of geïntegreerd in een reguliere vereniging?
3. Wat zijn de ervaringen van de doelgroep binnen zowel categorale als reguliere sportverenigingen?
4. Welke stimulerende en belemmerende factoren spelen een rol bij sportverenigingen waar jongeren met een auditieve beperking actief zijn?
5. Onder welke condities zijn sportverenigingen bereid deze doelgroep op te nemen?

De onderzoeksvragen 2 en 3 zijn grotendeels beantwoord in het eerder vermelde rapport "Wij horen erbij!" van Colenbrander e.a. dat eerder in juni 2013 is verschenen (zie <http://www.educatie.onderzoek.hu.nl/~media/KENNISCENTRA/Documents/FE/Lectoraat%20Dovenstudies/Wij%20horen%20erbij.pdf>).

3. Werkwijze en verantwoording

Mede gezien het tijdsbestek van een halfjaar is in eerste instantie gekozen voor een pilot in de regio Utrecht, dichtbij en ons het meest bekend, maar ook omdat de gemeente Utrecht zeer belangstellend is. Met name bij de cluster 2 scholen kunnen we nagaan welke leerlingen er (georganiseerd) sporten en hoe de keuze hiervoor tot stand is gekomen.

Er is niet zoveel onderzoek onder deze doelgroep bekend. Voor een goede oriëntatie hebben we dan ook informatie verzameld bij een aantal deskundigen (informatieronde). Als onderzoeksmethode hanteren we in hoofdzaak een kwalitatieve benadering en zetten daarvoor een semi-gestructureerd interview in. We hebben itemlijsten ontwikkeld die toegespitst zijn op elke onderzoeksgroep (jongeren, ouders, gymnastiekdocenten, trainers en sportbestuurders). Indien nodig zijn tolken Nederlandse Gebarentaal (NGT) of schrijftolken ingezet. Overigens gaf een aantal respondenten de voorkeur aan een zelf gekozen tolk.

We hebben de sportverenigingen gevraagd naar het aantal leden met een auditieve beperking, of zij al dan niet apart sporten, hoe zij worden begeleid, en welke specifieke voorzieningen er nodig zijn om deze doelgroep goed te kunnen bedienen. Wij gingen er daarbij vanuit dat de begeleiders van deze jongeren ook zicht hebben op hun sociale ontwikkeling. Ook werd nagegaan in hoeverre men bereid en in staat is om leden van deze doelgroep op te nemen en te begeleiden.

Methodologische verantwoording

Dit onderzoek is explorerend van aard, immers er wordt nagegaan of en waar D en SH-jongeren zijn te lokaliseren in sportverenigingen. Het kent de typering kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek is bij het onderwerp sportparticipatie van kinderen met een auditieve beperking van belang omdat er nog maar weinig over bekend is. Uitkomsten kunnen als opstap gebruikt worden voor grootschalig onderzoek.

De vraagstelling leent zich om van alle betrokkenen bij dit thema enkele respondenten te zoeken die het thema uiteen kunnen rafelen.

Kwalitatief onderzoek

Allereerst werden deskundigen geraadpleegd over de dovenwereld, het werkveld en de doelgroep. Zo is gesproken met een medewerker van de KNDSB, een consultant van Auris en Kentalis² en een projectleider van Special Heroes voor het scherpstellen van de probleemformulering. Er is gekozen voor een open en explorerende benadering waarbij cross-sectioneel onderzoek is uitgevoerd. Door ouders, jongeren, sportleraren en trainers te betrekken in het onderzoek hebben we aan het triangulatieprincipe voldaan.

Er is gekozen voor een *semi-gestructureerd interview* om aan de hand van een aantal topics dieper op dit onderwerp in te kunnen gaan. De bedoeling is dat er vanuit het bijzondere naar het algemene kan worden toegewerkt. De informatie van actoren die direct uit de

² Ondersteuningsinstellingen ten behoeve van mensen met een auditieve dan wel visuele beperking.

praktijk wordt verworven kan meteen handvatten bieden aan coaches of andere sportbegeleiders voor kinderen met een auditieve beperking. De interviews werden gebruikt om de subjectieve ervaringen van gymleraren, trainers en coaches weer te kunnen geven. De doelen van het onderzoek zijn geoperationaliseerd aan de hand van een aantal topics (zie Bijlage 1).

Opbouw respondentenbestand

Aan de vakleerkracht van cluster-2 scholen is in eerste instantie gevraagd om kinderen te selecteren uit verschillende doelgroepen met verschillende sportloopbanen en een auditieve beperking. Wij stuitten echter op een nadrukkelijke toestemmingeis van de schoolbesturen, hetgeen ons veel tijd heeft gekost. Bovendien kwam de benodigde toestemming pas vlak voor de meivakantie af waardoor deze niet tijdig bij de vakdocenten bekend werd. Desondanks hebben we enkele vakdocenten bereid gevonden de hun bekende leerlingen en hun ouders een mailbericht met onze informatie te sturen, in de hoop dat ondanks de vakantie toch enkele interviews konden worden afgenomen.

Inmiddels was duidelijk geworden dat we niet alleen moesten zoeken in het speciaal onderwijs, maar ook in het reguliere onderwijs en derhalve is ook aan de betreffende schoolbesturen toestemming gevraagd om in hun scholen leden uit de doelgroep te werven. Verder zijn enkele inside contacten benut en konden via de sportwereld enkele respondenten rechtstreeks worden geworven. Ten slotte hebben we gebruik mogen maken van een bestand van jongeren die ambulante begeleiding krijgen van Auris.

Helaas hebben wij geen respondenten uit dovensportverenigingen kunnen werven waardoor de uitkomsten in een beperkt daglicht komen te staan. Om hieraan enigszins tegemoet te komen hebben we aansluitend een interview met de voorzitter van een dovensportvereniging kunnen organiseren.

Uiteindelijk hebben we bij 25 respondenten een interview afgenomen waarvan 5 jongeren tussen 6 en 16 jaar, hun (5) ouders, en 12 sportleraren/trainer-coaches en 3 bestuurders.

Verwerking data en analyse

De kwalitatieve data zijn met behulp van de transscripties door schrijftolken opgeslagen en gefragmenteerd naar verschillende thema's (Boeije, 2010). Hierbij is rekening gehouden met de doelstelling van het onderzoek, t.w. zicht op factoren die een rol spelen bij de participatie van jongeren met een auditieve beperking in sportverenigingen.

Wij hebben gebruik gemaakt van de inductieve analyse-methode waardoor onze gegevens meer tot uitdrukking kunnen komen (Boeije, 2010). Kwalitatieve analyse heeft als doel een gedetailleerde beschrijving en interpretatie te geven van gebeurtenissen, situaties, interacties en personen naar aard of eigenschappen (Baar, 2002). Vanwege het kortlopende karakter van dit pilot project is geen gebruik gemaakt van een softwareprogramma voor dataverwerking.

Wij hebben kunnen doorvragen in de interviews waardoor de inhoudsvaliditeit redelijk goed is te noemen. De transscripties zijn omgezet naar verkorte weergaven van uitspraken en deze zijn gerubriceerd naar een aantal relevante onderwerpen. Daarbij is gefocust op

factoren die rond de instructie en begeleiding van de jongeren tijdens de gymles op school en tijdens de training en de wedstrijden op sportverenigingen spelen. Ook de opvang en acceptatie zijn aan de orde geweest. Het gaat immers om het opsporen en benoemen van factoren die een rol spelen tijdens het sporten.

Alle gegevens werden geanalyseerd en verwerkt in de voorliggende rapportage waarbij veelal gebruik is gemaakt van letterlijke uitspraken van respondenten die wijzen op belangrijke verschijnselen in de omgang met de doelgroep. Ook de voorwaarden voor begeleiders (trainers en coaches) om met deze jongeren te kunnen werken zijn daarin meegenomen.

Een en ander heeft geleid tot een lijstje van tips of aanbevelingen waarmee betrokkenen in de praktijk wellicht beter uit de voeten kunnen.

4. Resultaten

Eerst presenteren we enkele achtergrondgegevens van de respondenten waarna we de belangrijkste uitkomsten weergeven. Tenslotte wordt dit hoofdstuk besloten met de beantwoording van de onderzoeksvragen.

4.1 Achtergrond van de respondenten

Van de vijf jongeren zitten er drie op de basisschool (resp. zes, acht en tien jaar) en twee in het VO (15 en 16 jaar). De gemiddelde leeftijd bedraagt 11 jaar. Van de drie jongeren op de basisschool dragen er twee een CI en één een gehoorapparaat. Het meisje in het VO draagt een hoortoestel, de jongen officieel ook, maar hij gebruikt het niet.

Alle jongeren zijn lid van een reguliere sportvereniging.

Wat betreft de trainers en gymleraren hebben drie vrouwen en acht mannen aan het onderzoek meegedaan, in leeftijd variërend van 25 tot 61 jaar.

De drie mannelijke gymleraren hebben allen de ALO doorlopen, terwijl één trainer als voormalig gymdocent ook de ALO heeft gedaan. Dan zijn er drie trainers die al hun diploma's voor hun tak van sport hebben behaald en de rest is ouder van een teamlid.

Alle respondenten hebben vroeger gesport en enkele van hen sporten nog steeds.

Eén trainer - vader van een SH-horende zoon – heeft 3 SH-kinderen in zijn team.

Van de drie bestuurders sport iedereen of heeft gesport.

4.2 Uitkomsten op onderwerp

Wat betreft de entree, eerste opvang en betrokkenheid in de sportvereniging is er in het algemeen een open houding. Jongeren met een auditieve beperking komen meestal met een vriendje of broer/zusje mee die hem of haar enthousiast heeft gemaakt voor de betreffende sport. Het gaat dan vaak vanzelf, zij het dat sommige ouders van jonge kinderen de trainer informeren over de beperking en enkele aanwijzingen voor bij de instructie en begeleiding meegeven.

"Toen hij aankwam heeft zijn moeder gezegd: Let op, hij heeft een gehoorapparaat in. Je moet goed opletten dat hij je goed verstaat. Heeft ze aan de coach ook verteld. Als hij niet luistert, ligt het er niet aan dat hij niet wil, dan hoort hij je niet".

En een vader meent in eerste instantie dat de hele groep moet worden geïnformeerd:

"Dan zit ik erover te denken om die ouders een mail te sturen: als je met hem praat, kijk hem dan ook aan. Zodat het van te voren duidelijk is."

Soms blijft een van de ouders aanwezig om eventueel bijstand te verlenen zoals een zwemtrainster aangeeft:

"In het begin was haar moeder erbij voor gewenning en kijken hoe het gaat, of het allemaal een beetje lukt".

Op de vraag of het storend is als een instructie herhaald moet worden: *"En kan zijn, als er veel omgevingslawaaï is, dat ze het minder hoort, herhaal je een keer. Is niet storend".*

Wat betreft de instructie en begeleiding geven de meeste trainers en gymleraren aan dat zij altijd met voorbeelden werken dan wel met gebaren zaken duidelijk proberen te maken. Een judoleraar zei het erg duidelijk: *"Voorbeelden snapt iedereen. De één na drie keer voordoen en de ander na vijf keer"*.

Ook benadrukken de meesten dat zij rekening houden met de auditieve beperking door altijd te zorgen dat de instructie pas wordt gegeven als ze de volledige aandacht van de betrokkene hebben waarbij vooral het aankijken van belang is. Of zoals een zwemtrainer het verwoordde: *"Deed ik in principe heel erg met handen en voeten om haar duidelijk te maken wat er moest gebeuren. 9 van de 10 keer begreep zij het wel"*.

En een gymleraar over zijn SH-leerling: *"Pas geleden heb ik het gevraagd, hij zegt: ik hoor jou goed want jij praat hard zegt hij. Maar ik zorg voor contact. M. lacht altijd, het is een vrolijke jongen. Soms denk ik wel eens van: heeft hij het begrepen? Soms als hij lacht, dan denk je hij begrijpt het. Maar ik probeer er op te letten. Bij uitleg zorgen dat hij kijkt en dat ik duidelijk praat."*

De voetbaltrainer die het team met een dove voetballer zonder tolk instructie geeft, zei het aldus:

"Als hij het ziet, dan ziet hij het, kan hij het ook gewoon. Altijd hier met gewone trainingen altijd al meegedaan. Hij begrijpt veel uit zichzelf en soms moet je hem even apart zetten om wat uitleg te geven".

Maar dat geldt ook tijdens een wedstrijd zoals deze trainer/coach aangeeft:

"Als hij voetbalt moet hij ons aan blijven kijken. Als hij naar voren kijkt ziet hij ons niet, maar hij moet wel, we hebben hem geprobeerd aan te leren dat hij vaker naar ons kijkt met voetbal."

En een andere trainer heeft dezelfde ervaring met een dove voetballer, maar maakt ook gebruik van zijn teamgenoten:

"Het blijft moeilijk want ik geef hem opdracht om elke 5 minuten naar mij te kijken in het veld, kijk even naar de bank, maar dat vergeet hij dan weer. Maar dat is erg lastig. Hij is constant met emoties bezig in het veld, raakt geblokkeerd, zit in een spanningsveld, hij vergeet dan naar mij te kijken, hij heeft 't veels te druk. Ik probeer dan via een medespeler de aandacht met hem te krijgen".

Enkele trainers wezen ook op de voorbeeldfunctie door medeleerlingen of teamgenootjes door de jongere met auditieve beperking niet als eerste een oefening te laten beginnen:

"Oefeningen nooit als eerste beginnen. Laat maar een paar voorgaan".

Er werd ook enige praktische betrekkelijkheid van de trainingssituaties met kinderen aangegeven doordat enkele trainers en gymleraren stelden dat veel kinderen in deze leeftijdsfase enigszins rumoerig kunnen zijn en soms met totaal andere zaken bezig zijn.

"De jongens in de leeftijd waar we het over hebben, die luisteren niet zo goed, of ze horen of niet. Op een of andere manier zijn ze met zichzelf bezig. Ik ben het gewend van de jongste jeugd: gewend om de aandacht naar me toe te halen. En in dat opzicht is het voor hem niet anders. Ik moet al met gebaren, de aandacht bij me houden". , aldus een hockeytrainer.

Een gymleraar relativeerde de auditieve beperking van een kind in zijn groep aldus:

"En soms zullen ze een keer iets missen. Maar dat zie ik ook bij andere kinderen. En dat is niet omdat ze het niet gehoord hebben, maar ook zelf afgeleid zijn. Een dolletje doen, ondeugend...".

Een duidelijke uitspraak op het gebied van gelijke behandeling in de opvoedingssituatie van kinderen werd gedaan door een hockeycoach van een doof meisje:

"Maar ik ga haar niet anders behandelen. Daar ga ik bewust mee om. Ik praat gewoon tegen haar. Ik praat ook door de tolk heen. Ga ik niet op staan wachten. Ook als we in een kring staan. Dan wil ik oogcontact. Als ik in de buurt ben. Of ik zwaai. Dat ik de aandacht heb. Dan staat de tolk er bij om te tolken. Ik roep haar er soms bij om wat te zeggen".

En: *"Dat ik bij haar er wel meer op let: weet je dat ik tegen je praat. Ik raak haar aan of maak een gebaar. En ik let er ook op dat ik gewoon door blijf praten. Dat ik daar niet extra rekening mee houd. Dat ik dan bang ben, dat het teveel, te dominerend wordt voor de andere meisjes. Voor V, dat hoeft niet, ik moet gewoon door praten. En de tolk vertaalt wel. En V is zo pittig dat ze aangeeft als ze het niet snapt".*

Overigens gaven alle gymleraren en trainers aan dat zij de jongere met een auditieve beperking niet anders tegemoet treden in vergelijking met de andere teamleden. Nagenoeg alle trainers benoemden dat als een vanzelfsprekende zaak, zoals de judoleraar:

"Ik benader ze echt als normaal mens. Het zijn ook normale mensen alleen, met beperking".

De meeste trainers hebben in hun eigen bewoordingen verhaald over hun stijl van trainen en begeleiden. Ze willen rekening houden met de beperking van hun pupil, maar dit mag het instrueren en begeleiden van het team niet hinderen. Ze willen ook geen uitzonderingspositie voor zo'n teamlid, en zien dat het ook niet nodig is, vooral omdat teamgenoten zo'n beperking gewoon accepteren. Teamgenoten bieden zelfs de helpende hand als dat nodig is zoals een voetbaltrainer verwoordt:

"Tijdens het spel is de communicatie eigenlijk het enige probleem bij het wisselen. Dat je aan de kant staat en roept: L. wisselen, dan horen zij dat niet. Dan zeg ik tegen de kinderen: ren maar het veld in, tik hem aan".

Wat betreft de voorwaarden:

Alle trainers gaven aan dat je zelf moet hebben gesport of er kennis van moet hebben om feeling met de groep te hebben. Verder is het praktijkervaring opdoen en je eigen benadering vinden.

"Als je je hart op de juiste plaats hebt en voelt je tot de doelgroep aangetrokken dan komt het goed. Je moet tussen de jongens staan en als het moet erboven staan en streng zijn", aldus de beide coaches van een g-team met een dove jongere.

Een hockeyvader met zijn zoontje in het team verwoordt het aldus:

"Je hoeft geen doventaal te kunnen spreken. Maar ik denk dat je een top 10 van do 's en dont 's in je hoofd moet hebben."

En vervolgens:

"Bij sport kan je de helft in gebaren uitleggen. Pionnen, tekening. En er zijn 5 of 10 dingen, waar je op kan letten. Als je dat zou weten is het voldoende".

En gericht op de toekomst stelt een hockeytrainer: *"Maar ook zij kent op een gegeven moment de sport zo goed. En dan kan je van een coach vragen, of trainer, om dingen uit te leggen zonder tolk. Dan weet je dat kan je met een paar gebaren doen. Dat weet je van elkaar..".*

Volgens enkele trainers zijn vooral ouders erg belangrijk voor het goed functioneren van hun kind met een auditieve beperking. Ze staan altijd langs de lijn, informeren vaak de trainer vooraf over de beperking van hun kind, verlenen steun bij communicatiestoringen, etc. De trainer van een dove voetballer gaf het zo aan:

"Belangrijke voorwaarde is betrokkenheid. Vooral zijn ouders, zij gaan altijd mee naar uitwedstrijden, zijn vriendin vroeger ook. De familie erbij betrekken dan bereik je hem makkelijker. Als hij het alleen zou moeten doen, weet ik niet of hij het zonder zijn ouders gered had".

Daadwerkelijke steun vindt ook plaats volgens de coach van een dove voetballer:

"Als er iets is kunnen we dat tegen zijn moeder of vriendin vertellen en gebruiken we haar echt even als tolk."

In verband met de naderende invoering van de wet Passend Onderwijs werden ook enkele uitspraken in de voorwaardensfeer gedaan. Zo bleek een van de gymleraren zich ervan bewust te worden dat hij wellicht iets met gebarentaal moet gaan doen:

"Kijk, stel dat de mogelijkheid van de tolk er niet is, dan moet ik gebarentaal leren. Dan kan ik ze ten alle tijden zelf helpen".

Verenigingen staan tamelijk ontvankelijk tegenover jongeren met een beperking getuige deze uitspraak bij de eerste ontmoeting van een vader en SH-kind op een voetbalvereniging:

"Ik was wel aangenaam verrast, ik had zoiets van ja, als je een kind op school, intake en in het team besproken worden, zij kijken daar gewoon naar kinderen die het leuk vinden om te voetballen, sommigen zijn goed en anderen minder goed. Bij al die kinderen staat plezier voorop. Ik had van te voren iets, ik moet dat uitleggen, maar nee hoor. Doe maar lekker mee."

Vanuit de dovensport bezien doemt er een ander perspectief op: doven hebben het nog altijd moeilijk in de horende wereld en het is dan ook prettig dat je geregeld kunt terugvallen op de dovenwereld, getuige de woorden van de voorzitter van een dovensportvereniging:

"Wij moeten veel investeren in jonge spelers en kenbaar maken dat wij een dovensportvereniging hebben. Dat zij in hun wereld kunnen zijn bij ons. Bijvoorbeeld, ik werk de hele dag in de horende wereld, het is fijn om 's avonds in de eigen wereld te kunnen zijn met dove mensen. Dat behouden is denk ik belangrijk. Jezelf kunnen zijn eventjes. Zonder steeds moeite moeten doen gesprekken te kunnen volgen. Of steeds laten zien van hallo ik ben er ook nog".

Deze voorzitter ziet een structurele communicatiebelemmering voor D en SH jongeren:

"Als je vergelijkt met vroeger hoe doven werden behandeld, dan was je stom, word maar schoenmaker. Dat is nu totaal anders. Meer bekendheid dus ja.. Dan denk ik ook met de sporttak. Dat het sneller geaccepteerd wordt. Het blijft een ongelijke strijd. Als dove moet je meer kijken. Als je roept, dan hoor je wat. En een dove moet meer kijken. Het kost meer moeite en bent toch een stap later. Dat houd je toch altijd. Daar kun je niets aan doen".

Deze respondent is stellig in zijn mening dat er aldus altijd behoefte blijft aan een dovensportvereniging. Je kunt – zoals hijzelf vroeger deed – tegelijkertijd in een dovensportvereniging én een reguliere sportvereniging actief zijn.

4.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen

We volgen in deze paragraaf de respectievelijke onderzoeksvragen om deze te beantwoorden met behulp van de gevonden data.

1. *Is er een tendens waarneembaar dat jongeren met een auditieve beperking meer gaan sporten in georganiseerd verband?*

De sportverenigingen die hebben meegedaan in deze pilot hebben slechts één of enkele leden die tot onze doelgroep behoren. Er zijn geen concrete aanwijzingen dat er nu meer leden in deze categorie zijn dan vroeger. Alle jongeren in deze pilot spelen bij een reguliere vereniging en hebben niet eerder bij een categorale sportvereniging gespeeld. Zij zijn geen van allen van plan van vereniging te veranderen, want ze hebben het naar hun zin.

Uit de deelstudie van Colenbrander e.a. (2013) bleek al dat het merendeel van de respondenten lid is van een reguliere sportvereniging. Enkele respondenten bleken lid van zowel een categorale als een reguliere sportvereniging te zijn.

Uit de verschillende onderzoeken van het Mulier instituut³ over de sportdeelname van mensen met een auditieve beperking valt tot nu toe alleen af te leiden dat zij meer sporten dan mensen met een lichamelijke beperking, maar minder dan mensen zonder beperking. Verder zijn er (nog) geen exacte cijfers van sportdeelname te geven, omdat de respons op steekproeven in onderzoeken te klein is.

Volgens de gegevens uit de beleidsnota van de KNDSB is het ledenaantal van hun bond de laatste jaren gedaald tot ca 650 (was 1800).

Derhalve kan geen eenduidig antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag op dit moment.

2. Welke motieven zijn doorslaggevend bij de doelgroep voor de keuze voor categoriaal georganiseerd sporten of geïntegreerd in een reguliere vereniging?

Uit de literatuur en de gesprekken met de deskundigen in de dovenwereld kunnen we opmaken dat zowel sportieve als sociale motieven een erg belangrijke rol spelen in de keuze voor een sportvereniging.

Als motief om georganiseerd te sporten wordt door alle SH-jongeren naar voren gebracht dat ze het leuk vinden. Het sportieve aspect wordt gewaardeerd waarbij sommigen erg fanatiek kunnen zijn. Er is geen enkele reden om van vereniging te veranderen. Ook is de vereniging bijna altijd in de buurt, op enkele minuten fietsen. Deze jongeren zijn vaak door het spelen en sporten op straat met vriendjes al gemotiveerd. De intrinsieke motivatie is ook vele malen benoemd in de studie van Colenbrander e.a. (2013) waarbij vooral ontspanning en gezondheid zijn genoemd.

Uit de interviews maken wij verder op dat jongeren al op jonge leeftijd lid worden van een sportvereniging en dat de motivatie veelal voortkomt uit de confrontatie met de sport waarvoor wordt gekozen. Zo geven verschillende kinderen aan dat zij met een vriendje of vriendinnetje dan wel een broertje of zusje meegaan om bij een sportvereniging te kijken en dan enthousiast worden. Ook de TV heeft invloed, want enkele respondenten zijn naar aanleiding van beelden van een bepaalde sport enthousiast geworden. Ook zelf sportende ouders en zij die sport belangrijk vinden hebben een behoorlijke invloed op de weg naar georganiseerd sporten, hoewel zij in meerderheid niet direct een voorbeeldfunctie aangeven.

Eenmaal sportend binnen de vereniging vinden verreweg de meeste kinderen het (erg) leuk en zijn dan ook geenszins van plan te verkassen naar een andere vereniging, en zeker geen dovensportvereniging waarvan de meesten niet eens hebben gehoord. Dit betreft dan wel SH-kinderen.

Ouders volgen in de meeste gevallen de getoonde interesse van hun kind. Het is meestal niet nodig hen te stimuleren, want de intrinsieke motivatie is veelal ruim voldoende aanwezig (zie ook Colenbrander e.a. 2013).

³ Onderzoeksinstituut dat zich op verschijnselen in de sport richt

Gymdocenten beamen dat de kinderen met een auditieve beperking zich net als de andere kinderen gedragen. Soms valt niet eens op dat zij een gehoorbeperking hebben. In één geval was de gymleraar verbaasd over de door ons genoemde leerling met een auditieve beperking. Hij had daar nooit iets van gemerkt. Hij vermoedde dat deze jongere een eigen strategie hanteerde om deze beperking niet te hoeven noemen.

Overigens stimuleren de gymdocenten leerlingen in het algemeen om te sporten, maar in het bijzonder zij die uitblinken in een bepaalde sport.

Trainers/coaches geven aan dat de meeste jongeren met een auditieve beperking gewoon meedoen met de les of de training. Zij houden er rekening mee dat ze deze jongeren aan moeten kijken en duidelijk moeten articuleren. Enkelen dragen solo-apparatuur en maken dankbaar gebruik van medeleerlingen dan wel teamgenoten die vaak bereid zijn mee te helpen.

Sportbestuurders staan open voor de opname van jongeren met een auditieve beperking. Zij menen dat hun trainers genoeg feeling hebben met hun pupillen dat zij de opvang kunnen waarmaken.

3. Wat zijn de ervaringen van de doelgroep binnen zowel categorale als reguliere sportverenigingen?

Jongeren in categorale verenigingen: helaas kregen wij geen reactie van jongeren uit een dovensportvereniging om informatie te verschaffen over hun beleving in een dergelijke vereniging. Zie daarvoor het rapport van Colenbrander e.a.

Jongeren in reguliere verenigingen: opvallend is dat er – op een enkele uitzondering na – geen belemmeringen zijn genoemd door de respondenten. In één geval was een familie niet tevreden over de opvang en begeleiding binnen hun eerste keus voor een sportvereniging, en hebben daarom gekozen voor een veel verder weg gelegen sportvereniging (35 km!). Overige resultaten zijn van Colenbrander e.a. die al aangaven dat er weinig problemen worden ondervonden. Als die er zijn dan is dat vooral op het sociale vlak, de gezelligheid rond het sportgebeuren waarvan ook enkele ouders zich afvragen of alles wel wordt meebeleefd.

In genoemde studie konden geen jongeren worden gevonden in de leeftijdsgroep 12-18. Wij hebben wel 2 respondenten van 15 en 16 kunnen bevragen. Enige opvallende is het enigszins puberale gedrag van één van hen die meende zijn gehoorapparaat niet nodig te hebben. Hij heeft er volgens zijn gymleraar en zijn ouders geen noemenswaardige last van gehad en slaagde onlangs voor zijn HAVO-examen.

4. Welke stimulerende en belemmerende factoren spelen een rol bij sportverenigingen waar jongeren met een auditieve beperking actief zijn?

De eerste opvang gaat veelal over de entree binnen een vereniging. Er wordt geen onderscheid gemaakt, althans er wordt geen extra aandacht besteed aan de gehoorbeperking. Veel trainers van reguliere verenigingen hebben kinderen met een beperking in hun groep opgenomen, dus niet apart met andere kinderen met een beperking. Soms zijn er uitzonderingen, zoals de dove jongere in een g-team van een

voetbalvereniging. Maar ook daar is gebleken dat met enkele gebaren en de vaak aanwezige moeder of vriendin communicatie mogelijk is. Bovendien wordt er feitelijk niet vreemd meer opgekeken als zich iemand met een dergelijke beperking aanmeldt bij een reguliere sportvereniging. In de meeste gevallen helpen zowel de trainer als de teamgenoten degene met een beperking in die mate dat een vereniging daar verder geen extra dingen voor hoeft te doen. In dat verband kan worden gemeld dat sportverenigingen geen officieel beleid op papier hebben ten aanzien van deze doelgroep. In principe is iedereen welkom mits men zich aan de regels van de vereniging houdt. Dat kunnen we inclusie beleid noemen zoals de KNDSB dat in haar beleidsnota omschrijft. Overigens stellen we met nadruk dat alleen gesproken is met trainers en bestuurders van reguliere sportverenigingen.

Trainers en gymdocenten hebben elk een eigen manier van inpassen van een jongere met een auditieve beperking. Vaak gaat dat met gebaren, soms met behulp van solo-apparatuur⁴ en meestal met de hulp van teamgenoten. Dat gaat op een volstrekt natuurlijke wijze waarbij de trainer of gymdocent wel altijd in zijn achterhoofd heeft zitten dat hij deze jongere in de gaten moet houden. En dat het om kinderen gaat die op een bepaalde leeftijd bepaald gedrag vertonen dat kenmerkend is voor die leeftijdsfase.

5. Onder welke condities zijn sportverenigingen bereid deze doelgroep op te nemen?

Wij hebben van verenigingen geen andere voorwaarden opgetekend dan dat iedereen zich aan de regels van de vereniging moet houden. Verenigingen laten de opvang en begeleiding van jongeren met een auditieve beperking in de regel aan de trainer van zo'n team over.

De verenigingen blijken een open houding te hebben. In principe moet iedereen mee kunnen doen. Het wordt in de praktijk aan de trainer en de coach van een team waarin een D of SH-jongere zit, overgelaten hoe zij hier invulling aan geven. Vaak zijn de trainers en coaches al geïnformeerd door de jongere zelf, de ouders of de klassenleraar/mentor. De jongere is meestal al langer lid van de vereniging waardoor de trainer weet dat de groep of het team bekend is met de gehoorbeperking van de jongere. Team- en/of klasgenoten bieden vaak de helpende hand, al dan niet geïnstrueerd door de coach/gymleraar. De jongere met een auditieve beperking wordt in de regel volledig geaccepteerd door de vereniging. Dat uit zich onder meer in het meedoen met activiteiten buiten de sport, het fungeren als buddy voor een ander team, het meehelpen met activiteiten voor vluchtelingen, etc.

Enkele trainers hebben aangegeven dat het wel lastig zou worden als er meerdere D en SH-jongeren in één team terechtkomen. Dan is bijscholing zeker gewenst.

⁴ Hiermee kan de betrokkene de stem van de instructeur/trainer rechtstreeks in zijn gehoorapparaat vernemen. Dit is mogelijk door het gebruik van een ringleiding die zowel betrokkene als instructeur om de nek hebben hangen waardoor geluid met behulp van blue tooth kan worden doorgeseind.

5. Conclusie

Gezien de veronderstellingen aan het begin van deze studie zijn enkele uitkomsten tamelijk verrassend te noemen. Van de opvang in aparte groepen van jongeren met een auditieve beperking blijkt geen sprake. Jongeren met een auditieve beperking worden eerder op een natuurlijke wijze ingepast, er wordt zeker geen onderscheid in aanzien des persoons gemaakt. De veronderstelling over de opvang in aparte groepen gaat er teveel vanuit dat er meerdere van deze jongeren tegelijk binnenkomen bij een sportvereniging, terwijl de praktijk laat zien dat er hooguit enkelen per vereniging instromen. De veronderstelling was ten onrechte gebaseerd op gehandicapten in het algemeen.

Er is een groot verschil tussen dove en slechthorende jongeren. De SH-jongeren kunnen met of zonder hulpmiddelen meedoen in reguliere sportverenigingen, bij dove jongeren is duidelijk meer ondersteuning nodig, in de regel met behulp van een tolk Nederlandse Gebarentaal. Dat kan hoogstens problemen opleveren als deze ondersteuning weg zou vallen.

We zien dat kinderen met een auditieve beperking ook in het reguliere onderwijs voorkomen al is dat beperkt tot hooguit enkele kinderen per school. Analooft daaraan is dat ook het geval voor de instroom in reguliere sportverenigingen, althans voor zover het de verenigingen betreft die wij hebben bezocht. Er wordt in die verenigingen niet vreemd opgekeken als een dove of slechthorende jongere zich meldt als lid. In de praktijk passen de trainers deze jongeren in hun team in, mede dankzij de steun en acceptatie van teamgenoten. Maar uiteraard ook vanwege de eigen motivatie om te sporten. Het lijkt er sterk op dat kinderen gemakkelijk omgaan met de voor hen noodzakelijke hulpmiddelen en in die zin geen belemmering ondervinden om te sporten.

Trainers hebben in de regel geen extra kwalificatie verworven voor de training en begeleiding van dove en/of slechthorende jongeren, anders dan de eigen praktijkervaring die in de loop van de jaren is opgedaan. In het algemeen redden zij het wel met één dove of slechthorende in de groep. Zij willen deze jongere niet apart behandelen. Het blijkt meestal een kwestie van afspraken maken, soms een instructie herhalen, de jongere bij de les houden, en uitgaan van het zelfregulerend vermogen van teamgenoten om de jongere met een auditieve beperking te ondersteunen. Ondanks dat enkele trainers hebben aangegeven het begeleiden van dove jongeren lastig te vinden, werken ze toch met deze jongeren. De basisgedachte hierbij is dat iedereen mee moet kunnen doen en kennelijk brengen ze dat in de praktijk.

Er blijkt overigens behoefte aan scholing op het vlak van begeleiding van jongeren met een auditieve beperking, zeker als trainers met meerdere van deze jongeren in één groep zouden worden geconfronteerd.

De gymleraren staan voor een belangrijke wijziging van de opvang in de basisschool: de wet Passend Onderwijs wordt volgend jaar ingevoerd en dat kan betekenen dat zij meer kinderen met een beperking in de groep krijgen. In geval van dove en SH-kinderen lijkt het raadzaam enige gebarentaal te leren zodat zij op een geëigende manier kunnen communiceren met deze kinderen.

Bestuurders staan open voor jongeren met een auditieve beperking. Zij gaan er zondermeer vanuit dat hun trainers deze jongeren kunnen opvangen. De acceptatie in de sportvereniging verloopt voor kinderen met een auditieve beperking bijna vanzelfsprekend, getuige de vele opmerkingen over het groepsgebeuren, de hulp in het veld en de toenadering van andere teams in de kantine na afloop van wedstrijden.

Opbrengst

Wat is ten slotte de opbrengst van deze pilotstudie gezien vanuit de doelstelling om factoren op te sporen die een rol spelen in de sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking ?

Vooraf moet worden gemeld dat wij ons in deze rapportage hebben beperkt tot die factoren die bij de ouders, trainers en begeleiders van deze jongeren een rol spelen. Immers, dat zijn degenen die hen door het "reguliere" traject moeten loodsen.

In de eerste plaats zijn dat de ouders die opvallend genoeg allemaal kiezen voor de reguliere weg voor hun kinderen, zowel wat onderwijs als sporten betreft. Zij vinden sport in de regel belangrijk en nemen hun kinderen daarin mee. De uiteindelijke keuze voor een sport wordt wel door de kinderen zelf gemaakt, maar veel ouders nemen hun kind mee naar een sportvereniging als er interesse wordt getoond. De auditieve beperking is hierin geenszins een belemmering. Overigens zijn de peers ook een belangrijke factor, want in veel gevallen gingen de jongeren mee met een vriend of vriendin naar de sportvereniging.

De gymnastiekleraren stimuleren hun leerlingen in het algemeen om te gaan sporten. Zij doen dit gerichter als er sprake is van een bijzonder talent.

Trainers hanteren hun eigen manier van instructie geven. Belangrijke factor hierbij is het apart aandacht vragen van degene met een auditieve beperking dan wel checken of de boodschap goed is overgekomen.

Coaches hebben ook manieren van aandacht vragen in een eigen stijl, maar maken tevens gebruik van teamgenoten om de jongere met een beperking bij de voortgang van de wedstrijd te houden. De meesten maken afspraken in de vorm van gebaren. Met name de dove jongeren wordt geleerd vaak naar de zijlijn te kijken om eventuele aanwijzingen te kunnen opvolgen.

Bestuurders hebben geen probleem met jongeren met een auditieve beperking. De vereniging staat open voor deze jongeren. De leeftijd is een bepalende factor, wij zien immers alle jonge kinderen met een beperking als vanzelfsprekend meegaan in hun groep, hulpmiddelen of niet. Naarmate zij langer op de vereniging zitten gaat acceptatie vanzelf.

6. Aanbevelingen

Trainers en gymnastiekleraren hebben elk een eigen benadering zoals een set van gebaren en afspraken met dove en slechthorende kinderen in hun groep. Daaruit zijn enkele handige tips te halen. Overigens hanteren trainers elk een eigen stijl van instructie en begeleiding, en dat hoort uiteraard zo te blijven.

- Zorg bij het geven van een instructie altijd dat het gezicht volledig naar de D/SH-jongere(n) gericht is en articuleer duidelijk.
- Ga niet bij glas in de buurt staan en niet met je rug naar het (zon)licht. Dat maakt je gezicht – en dus je mond – slecht zichtbaar.
- Maak in woord én zo mogelijk gebaar duidelijk dat je aan een uitleg begint.
- Betrek bewust team/groepsgenoten bij de begeleiding, bijv. op de schouders tikken om aandacht, met water spetteren, etc.
- Laat de teamgenoten ook leren dat je eerst zichtbaar moet zijn voor de betrokkene, want hij kan schrikken bij het van achteren aantikken. Met de hand wapperen kan ook, dat is een algemeen signaal om aandacht in de dovenwereld.
- Betrek de ouders bij de begeleiding door regelmatig naar hun verhalen thuis over het beleven van de sport door hun kind te vragen.
- Sommige kinderen hebben liever niet dat je over hun beperking praat. Wacht rustig af tot het moment dat zij dat zelf aan de groep willen vertellen.
- Een sportvereniging waar iemand met een beperking binnenkomt doet er goed aan hiervan melding te maken bij de betrokkenen, in de eerste plaats de trainer/coach die ermee te maken krijgt. Dit hoeft niet persé met medeweten van de jongere zelf, zeker niet als de ouders weten dat dit nog gevoelig ligt bij betrokkene.
- Overleg van tevoren met de ouders wat zaken zijn waar rekening mee gehouden moet worden. In principe zijn alle hulpmiddelen immers welkom. De sportvereniging kan zich daardoor beter voorbereiden.
- Kinderen vertonen vaak zelf strategisch gedrag door bijvoorbeeld achteraan een rij te gaan staan zodat zij eerst zien aan de andere kinderen wat er van hen wordt verwacht. Mocht dat niet zo zijn dan kan altijd nog een hint worden gegeven. Ook met gebaren kun je een kind met een auditieve beperking duidelijk maken wat er van hem/haar wordt verwacht. Een gymleraar op de basisschool deelt altijd aan alle leerlingen een papier uit met aanwijzingen, dan snappen ook de kinderen met een beperking dit vanzelf.
- Leer enkele basisgebaren te hanteren die goed passen in de sport, zoals “wisselen”. Voetbaltrainers doen dit al vaak omdat ze met verbale communicatie spelers aan de overkant van het veld niet of nauwelijks bereiken.

Nieuwe onderzoeksonderwerpen

Naar aanleiding van dit onderzoek en dat van Colenbrander e.a. (2013) blijft er in het kader van het project Sportparticipatie van jongeren met een auditieve beperking een aantal vragen liggen die in vervolgonderzoek opgepakt kunnen worden.

- De geschiedenis van de sportparticipatie van dove jongeren.
- Longitudinaal onderzoek naar de ontwikkelingen van de instroom van dove en SH-jongeren in reguliere sportverenigingen (ism Mulier en VSU?)
- Landelijk onderzoek naar doven inclusieve sportbeoefening.
- De rol en invloed van sport en bewegen in de basisschool op de keuze voor de reguliere georganiseerde sport.
- Invloed CI op keuzeprocessen in de sport.
- Scholingsbehoeften van trainers die met mensen met een auditieve beperking werken.
- Communicatieprocessen tussen leraren/trainers en D/SH leerlingen/sporters.

Geraadpleegde bronnen

Baar, P. (2002) Handleiding kwalitatieve analyse. Universiteit Utrecht.

Boeije, H. R. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage.

Cevaal, A., van Lindert, C. & Romijn, D. (2012). Special Heroes gezien vanuit sportaanbieders. WJH Mulier instituut, Utrecht.

Colenbrander, N., De Beer, R.M., Janssen, R.B.M., Schuring, J., Van Blanken, S. (2013). Wij horen erbij! Dovensport en reguliere sportparticipatie. Bachelorscriptie Pedagogiek, Universiteit Utrecht.

Elling, A. en Dool, R. van den (2010). Niet-sporters: achtergronden en opvattingen. Aanvullende rapportage Sportersmonitor 2008. WJH Mulier Instituut, Den Bosch.

Herwijnen, M. van, Bange, I., Fits, van der I. & Vermeer, A. (1991). Lichamelijke opvoeding en sport voor lichamelijk gehandicapten. *Lichamelijke Opvoeding*, 7, 9-12.

KNDSB (2011), Winnen doen wij samen. Op weg naar een dovensport inclusieve samenleving. Beleidsplan 2011-2015. KNDSB, Utrecht

Lindert, C. van e.a.(2008), (On)beperkt sportief. Monitor sportdeelname van mensen met een handicap 2008. WJH Mulier Instituut, Den Bosch.

Lindert, C.van (2011). Sport voor mensen met een handicap in Nederland. Op weg naar Olympisch niveau? WJH Mulier Instituut, Utrecht.

NISB (2010). NASB-project: Nationaal Actieplan Sport en Bewegen, Arnhem.

Notté, R., Van Kalmthout, J., & Van Lindert, C. (2011). Monitor integratie van gehandicapten sport binnen regulier sportbonden: Onderzoek naar de ervaringen van sportbonden bij de integratie van de sport voor mensen met een handicap. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Project MUSE

Reich, L, Barry Lavay (2009). Physical education and sport adaptations for students who are hard of hearing. JOPERD vol 80, no 3.

Verweel, P. (2007) Respect in en door sport. SWP, Amsterdam.

Visscher, C. (2000). Doofheid en sport. Over de betekenis van doof zijn voor sportprestaties, lichamelijke fitheid, sportieve competentie en sociale acceptatie. Rijksuniversiteit Groningen.

Vliet, L. van (2008). Ongehoord sporten. Een onderzoek naar het sport- en bewegingsgedrag van doven en slechthorenden van 25 jaar en ouder. Universiteit van Tilburg.

Voor in 't Holt, A. (2008). Slechthorend of Oost-Indisch doof? Lectoraat Dovenstudies, Kenniscentrum Educatie, Hogeschool Utrecht.

Wolters, N. (2013). Sociale participatie van dove jongeren op school. Onderzoek naar acceptatie en populariteit van dove en slechthorende leerlingen in de leeftijd van 11 tot 14 jaar. Dissertatie, Koninklijke Kentalis.

Bijlagen

Topiclijsten jongeren,
Topiclijst trainers/coaches

Topiclijst onderzoek : Sportparticipatie bij kinderen met een auditieve beperking

Onderstaande punten bevragen voordat het eigenlijke interview begint

Naam:

Respondentnummer:

Leeftijd:

Geslacht:

School:

groep:

Naam, adres, etc. school:

Gehoorbeperving: Prelinguaal/postlinguaal?

Links:

Rechts:

Hoe ging het gesprek / nog bijzonderheden?

Motivatie van de respondent?

Duur van het gesprek?

Datum afname interview:

Naam interviewers:

A Achtergrondinformatie van de sportloopbaan (doelstelling 1)

-Ben je lid van een sportvereniging. Ja/nee

- Ja: Sport:

Naam en plaats vereniging:

Hoe ver is dat van je huis vandaan?

Hoe kom je daar?

- Nee: Ben je dat ooit geweest?

Sport je voor jezelf (bijv hardlopen of fitness)(buiten de gymles)

-Wat doe je dan? Training/wedstrijden

- Zijn je ouders aanwezig bij de training of wedstrijden?

-Hoe vaak sport je?

hoelang sport je?

- Wat doe je na de training/ wedstrijd?

-Dovensportvereniging of gewone vereniging?

- Wat doe je naast het sporten nog meer op de club? (training geven,, andere taken)

- Wil je op blijven? Waarom?

-Sportverleden (Categoraal/regulier)?

(Niet sporters →

B Entree en motieven om te gaan sporten (doelstelling 2)

(Sport 1) -Kun je wat vertellen over hoe je bij deze (huidige) vereniging kwam?

-Hoelang al?

-Waarom ging je(vul sport in. *Bijvoorbeeld: basketballen*)?

-Voordat je eraan begon, Wat verwachtte je toen van het(vul sporten in)?

-, wat vind je er nu van? Verschil met verwachtingen? (attitude)

-Vertel er eens wat meer over? (doorvragen: hoe het sporten gaat, hoe de vereniging is, hoe de eventuele teamgenootjes zijn, contact met de trainer)

-Met hoeveel kinderen in team/sportklas? Sommige ook doof?

- Zitten je vriendjes/vriendinnetjes ook op die sportvereniging?

-Uitvragen van andere sporten of die uit het verleden. Per sport/vereniging!

(sport 2)

(sport3)

Etc..

-Bij een gestopte sport: Waarom ben je ermee gestopt? Kun je er wat meer over vertellen?

-Wat vind je ervan dat je gestopt bent? (*We bedoelen: teleurgesteld/opgelucht, niet voorzegen!*)

Momenteel **uitvaller**:

Vraag volgende vragen in verleden tijd.

C Sportintegratie (doelstelling 4)

-Je speelt in een dovensport/reguliere vereniging, hoe vind je dat?

-In wat voor team/klas speel je? (g-team/ horende team?)

-Kun je wat meer vertellen hoe het is om met andere horende/slechthorende samen te spelen?

-Heb je er wel eens over gedacht om te wisselen van type vereniging?

-Waarom wel/niet gedaan?

Speel je competitie?

-Speel je in competities wel eens tegen een team van een ander type vereniging?

-Wat vind je daarvan?

Regulier: -Kun je me meer vertellen over het contact dat je hebt met je teamgenootjes?

-Tijdens/buiten het sporten

- heb je vrienden in je team?

Categoriaal: - Hoe is het niveau van sporten voor jou? Genoeg uitdaging?

E ASE-model uitvragen (doelstelling 3)

1. Attitude (voor alle vragen die hierbij kunnen zie het theoretisch deel!! voordelen nadelen, kennis, belang etc.)

-Wat vind je van je sport?

-Wat vind je het leukste aan sporten?

-Wat vind je het stomste aan sporten?

- Wist je dat er ook speciale sportverenigingen zijn voor dove/slechthorende kinderen?

-Heb je daar ervaring mee?

- Wat vond je, in het verleden van sporten?

- Is dat veranderd?

Zo ja, Wanneer?

2. Ervaren sociale invloed

-Sporten je ouders? Sporten je vrienden/klasgenoten?

-Ben je wel eens aangemoedigd om te gaan sporten?

Door wie? Hoe?

-Wat vond je daarvan?

-Heb je dat advies opgevolgd?

- Wat vinden je ouders van sporten op een vereniging?

3.Eigen effectiviteit

-Waar ben je bij sporten goed in?

-Waar ben je bij sporten niet zo goed in?

-Wat vind je daarvan?

- Sommige kinderen vinden het moeilijk om hun evenwicht te bewaren. Hoe is jouw evenwicht?

4. Belemmeringen/Barrières

-Wanneer merk je tijdens het sporten dat je doof/slechthorend bent?

-Hoe kunnen je teamgenootjes/trainer rekening met jou houden?

-Doen ze dat ook? -Hoe gaat dat?

-Wat vinden zij ervan? -Wat vind jij ervan?

-Zijn er nog praktische aanpassingen die kunnen worden gedaan? (*vlaggen/lichtsignalen*)

-Worden die bij jouw vereniging gebruikt?

-Kan je jouw gehoortoestel/CI tijdens sporten gebruiken of doe je die dan uit?

-Hoe communiceer je tijdens het sporten met je teamgenootjes en je trainer? - Maak je gebruik van een tolk als je sport?

-Is er wel eens wat vervelends tijdens sport/gym gebeurd?

-Zijn er wel eens misverstanden ontstaan doordat je iets niet had gehoord?

-Wat gebeurde er toen? –Hoe is dat opgelost?

F Wensen en Verlangens

- Als je wat kon veranderen bij je (een) vereniging, wat zou dat dan zijn?

-Waarom? En zou je dan ook andere keuzes maken wat betreft sporten?

In het geval van een **uitvaller**:

-Wat zou er moeten veranderen zodat je weer ging sporten?

Afsluiten

- Is er nog iets wat je ons zou willen vertellen over hoe het is om te sporten?
- Wil je ons nog wat vragen
- Wat vond je van het gesprek?
- Bedanken voor het gesprek!

Topijlijst voor de trainers/coaches

Introductie

Doelstelling: meer te weten komen over hoe slechthorende of dove kinderen worden opgevangen en begeleid in een sportvereniging.

Achtergrond

Naam sportvereniging

- Categorieel/regulier? (bij categorieel: **rode vragen**)
- Naam trainer
- M/V
- Leeftijd
- Opleiding

Betrokkenheid

- Train je zowel reguliere als g-groepen ?
0 zonder D en SH
0 met D en SH
- **Zitten er meerdere jongeren met een beperking bij elkaar in de groep?**
- **Hoe lang traint u al bij deze vereniging?**
- **Andere verenigingen? Bent u ook gymdocent of anderszins bij de sport betrokken?**
- **Redenen om bij deze vereniging te trainen?**
- **Hoe hier terechtgekomen?**
- **Eigen sportverleden?**

Opvang/entree

- Hoe is het contact met D/SH -jongeren bij jullie ontstaan?
- **Hoe wordt een dove jongere ingepast in de groep?**
- **Zijn hier regels/voorwaarden vanuit de vereniging voor?**
- **Hoe zit het met de uitval en de mogelijke reden(en)?**

Begeleiding

- Hoe heb je leren omgaan met deze jongeren?
- Heb je daar een (extra) opleiding voor gevolgd?
- Is er altijd een doventolk nodig / aanwezig?
- Indien niet, hoe wordt er dan gecommuniceerd?
- (indien van toepassing)Hoe ga je om met het verschil doven en SH-kinderen?
- (indien van toepassing)Hoe worden deze verschillen vertaald in trainingsaanpak en begeleiding?
- Hoe omschrijf je de aanpak met valide sporters? Wat is het verschil met sporters met een beperking?
- Zie je jezelf als rolmodel voor de sporters ?
- Wat voor eisen moeten er gesteld worden aan een trainer/coach die dove sporters begeleid?

Draagvlak vereniging

- Worden de dove jongeren geaccepteerd in de vereniging? Waaraan merk je dat?
- Welke voorwaarden binnen een vereniging zijn van belang om deze jongeren te accepteren?
- Zijn er meer dan alleen de begeleiders die zich inlaten met deze jongeren?

Slot

Heb je tips voor de verdere ontwikkeling en begeleiding van deze jongeren?

Overige aanvullingen en/of opmerkingen mbt dit interview?